

VLOGA SPOLNO OBČUTLJIVEGA JEZIKA V SLOVENŠČINI, ANGLEŠČINI IN ITALIJANŠČINI

Simona Kranjc, Martina Ožbot
Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 81'366.52'26'27

Spolno občutljiva raba jezika je predmet tudi jezikoslovnega raziskovanja že vrsto let. Razprave se večinoma osredotočajo na nekaj temeljnih vprašanj, med katerimi je zagotovo na prvem mestu problematična nezaznamovanost moškega spola. V prispevku avtorici predstavljata nekaj bistvenih poudarkov iz razprave o tem vprašanju iz devetdesetih let in jih aktualizirata z današnjim stanjem. Pri tem opozarjata na nekatere razlike in podobnosti, na katere naletimo v diskurzivni praksi v slovenščini, angleščini in italijanščini.

spolno občutljiva raba jezika, seksizem, spolno nevtralna raba jezika, diskurz, jezikovno izbiranje

The gender-sensitive use of language has been the subject of linguistic investigation for many years now. Research in this area has tended to focus on certain fundamental questions, foremost amongst which has been the problematic unmarked status of the masculine gender. This article highlights some of the key issues debated concerning this topic from 1990s on and also presents an overview of the current state of play today, noting certain similarities and differences between Slovene, English and Italian language use.

gender-sensitive language use, sexism, gender-neutral language use, discourse, linguistic choice

Študije jezika in spola so tema, ki je po eni strani izjemno kompleksna, zato se prepleta skozi različna znanstvena področja, od jezikoslovja do psihologije in sociologije, po drugi pa posega na izredno občutljivo področje družbeno-kulturnih in etičnih norm. Moderne raziskave jezika in spola, ki so dobile spodbudo predvsem v ženskih študijah, so se tako prvič razcvetele v zgodnjih 70. letih, sprožil pa jih je t. i. drugi val ženskega gibanja na zahodu. Diskusija ni bila naravnana samo aktivistično in ni bila osredotočena zgolj na vprašanja seksistične jezikovne rabe ter na poskuse njenega preseganja, temveč se je vse bolj ukvarjala tudi s prepoznavanjem jezikovnih značilnosti moškega in ženskega upovedovanja realnosti (npr. Tannen 1994; Talbot 2010; Eckert, McConnell-Ginet 2013). Tako se je pozornost razširila na *diskurz in razlike* (med ženskami in moškimi). Glede na to bi danes lahko rekli, da središče teh

raziskav nista govorec oz. govorka kot taka, marveč to, kar je bilo napisano in izrečeno o ženskah, moških, dečkih, deklicah in odnosih med spoloma. Gre za konceptualizacijo spola, ki vključuje tudi razlike med ženskami in moškimi; v ospredju nista biološka kategorija spola (čeprav ima tudi ta nedvomno pomembno vlogo) ali pa proces socializacije otrok v skladu s prevladujočimi spolskimi stereotipi (npr. o tem, kdo prej začne govoriti, kdo ima bolj razvito jezikovno zmožnost). Vprašanje spola je razumljeno mnogo širše, in sicer kot družbena konstrukcija posameznikov o posameznikih v jeziku in družbenih praksah. Kljub takemu dojemanju pojava pa se, zlasti na področju jezikoslovja, pa tudi ženskih študij, pogosto še vedno ustavljamo ob problemu, kako na ravni izbir v diskurzu vsaj na videz ustvariti enakopravno vlogo udeležencev vseh spolov. V nadaljevanju se ukvarjava prav s tem vprašanjem, ki ima v

(slovenističnem) jezikoslovju in na področju ženskih študij pri nas vsaj tridesetletno tradicijo. Pri iskanju rešitev se pogosto zatekamo k tujejezičnim rešitvam, ki pa zaradi razlik v naravi jezikov niso vedno najustreznejše, saj imajo lahko velike posledice na drugih ravneh. Npr. spremenjena skladijska struktura, v kateri se skušamo izogniti rabi generičnega moškega spola, vpliva na pomensko strukturo sporočenega; izrek *Mama in oče sta šla v kino* seveda lahko preoblikujemo tako, da se izognemo rabi moškega spola pri izražanju ujemanja v podredni besedni zvezi med osebkom in povedkom ter tvorimo izrek *Mama je z očetom šla v kino*, vendar smo pri tem bistveno spremenili pomen, saj oče ni več enakovreden člen v besedni zvezi, ampak mu pripišemo podrejeno vlogo. Prav tako se sprašujemo o smotnosti vztrajanja pri obojespolni obliki v formalnih besedilih. Npr. v zakonodaji, kjer se po navodilih *Nomotehničnih smernic* (2008: 75–76) zadeva rešuje tako, da se pri prvi omembi temeljnega subjekta, na katerega se nanaša zakon ali predpis, uporabi obojespolna oblika, nato pa v oklepaju pojasni, da je v nadaljevanju rabljena generična oblika; npr. *Sodnica oziroma sodnik* (v nadaljevanju: *sodnik*).

Javna strokovna razprava o (ne)seksistični rabi jezika

Vsakršno debato o (ne)seksistični rabi jezika pogojujejo na eni strani zunanje okoliščine, ki jih predstavlja splošna naravnost do vprašanj družbene vloge moških in žensk ter (ne)enakosti med spoloma, na drugi pa immanentna narava posameznega jezika v smislu njegovih oblikoslovno-strukturnih lastnosti. Če pogledamo nekoliko v preteklost obravnav problema seksistične rabe jezika v slovenskem prostoru, ugotovimo, da so se te v strokovni javnosti glede na svetovni kontekst začele razmeroma pozno, skoraj več kot dvajset let zatem, ko so se z drugim valom ženskega gibanja odprle na zahodu, njihov učinek pa se zagotovo kaže na različnih ravneh javnega diskurza. Ne nazadnje od sredne

devetdesetih let raba generičnega moškega spola ni več nezaznamovana, kar ne velja samo za slovenščino, ampak tudi za druge jezike. »Tudi za slovnične izbire morfemov veljajo pragmatične omejitve. Spomnimo se, na primer, nedavnih sprememb v družbenopolitičnem zavedanju, ki so otežile interpretacijo generične rabe angleškega osebnega zaimka *he* (on) (ki se nanaša na katerokoli človeško bitje, ženskega ali moškega spola) brez izraženega spola.« (Verschueren 2000: 17) Posledica tega je npr. raba dvojnih oblik, kot so *(s)he*, *he/she* in *his/her*, ali zaimka *they* z edninskim referentom, npr. *Someone forgot their bag*.

Vprašanja spolno občutljive rabe se seveda od jezika do jezika razlikujejo – najprej glede na oblikoslovno naravo posameznega jezika, vključno z (ne)obstojem systemske kategorije spola v njem, nato pa glede na razpoložljiva sredstva eksplicitnega označevanja spola ter na obveznost oz. izbirnost njihove rabe. V središču zanimanja študij spola in jezika pa seveda ni zgolj generična raba moškega spola. V slovenščini se s stališča spolno občutljive rabe kot problematične kažejo naslednje kategorije: moško poimenovanje za žensko osebo, srednjepolsko poimenovanje za žensko osebo, žensko poimenovanje za moško osebo, (edninska in needninska) generična raba moškega spola in priimki ženskih oseb v pridevniški svojilni obliki (Umek 2008: 71–72). Gre torej za vprašanje t. i. nezaznamovanosti moškega slovničnega spola nasproti zaznamovanosti ženskega slovničnega spola, za vprašanje poimenovanj moških in žensk nasploh ter za rabo priimkov v pridevniški svojilni obliki, ki je sicer pogosta za označevanje ženskih oseb, ne pa tudi za označevanje moških oseb. Ob vsem tem pa ne gre zanemariti niti kontekstualizacije poimenovanj tako enim kot drugim oseb.

Vseh pet prej omenjenih kategorij se tako ali drugače pojavlja v strokovnih razpravah o spolno občutljivi rabi jezika (ta termin je v zadnjem času zamenjal termin (ne)seksistična raba jezika). Prva pobuda za odpravljanje

seksistične rabe jezika je v obliki *Priporočila odbora ministrov in ministric državam, članicam Sveta Evrope, za odpravo seksistične rabe jezika* (1990) sicer prišla od zunaj, nato pa doživela odziv v različnih strokovnih in političnih krogih (Kozmik, Jeram 1995: 56–61). Aktivno vlogo v teh procesih je imel v devetdesetih letih predvsem Urad za žensko politiko, danes pa njegovo vlogo prevzema Komisija za ženske v znanosti. V kontekstu prvega vala intenzivnega ukvarjanja z obravnavano tematiko kaže omeniti nekaj poudarkov, ki so bili oblikovani v okviru prve javne razprave o tej problematiki v Sloveniji (organizirana je bila 13. aprila 1995). Razprava je temeljila na izhodiščih, ki sta jih leta 1994 oblikovala Igor Ž. Žagar in Mirjam Milharčič Hladnik ter jih skupaj z zapisnikom javne razprave in nekaterimi drugimi dodatki objavila v zborniku *Neseksistična raba jezika* (1995). To srečanje in tudi nadaljnje razprave so prispevale k ozaveščanju te tematike kot problematike, hkrati pa so bile neke vrste priprava za Četrto svetovno konferenco o ženskah, ki je bila septembra 1995 v Pekingu (Stabej 1997: 62).

Javne razprave 13. aprila 1995 se je udeležilo petnajst strokovnjakov in strokovnjakinj z različnih področij delovanja. Med njimi so bili zaradi narave problematike seveda jezikoslovci in jezikoslovke, sodelovali pa so še sociologa in sociologinji, pravnik, psihologinja in drugi (Kozmik, Jeram 1995: 19). Vsak se je teme (ne)seksistične rabe jezika lotil s stališča lastnih izkušenj in svoje stroke. Rezultat javne razprave je bil viden predvsem v tem, da so se odprla številna vprašanja, ki so aktualna še danes, hkrati pa so se oblikovale možnosti za postopne spremembe, to je odpravo seksistične rabe jezika, ki jo Žagar in M. Milharčič Hladnik (1995) definirata »kot sistematično rabo moške (slovnične) oblike namesto in na mestu ženske, zapostavljanje, zamolčevanje oz. neomenjanje žensk v korist moških in uporabo žaljivih stereotipov ter prisposodob«, saj »[t]akšna seksistična jezikovna praksa ženske postavlja na rob družbe,

poudarja prevlado moških, in je v velikem neskladju z deklariranimi cilji Sveta Evrope o odpravljanju diskriminacije med spoloma« (Kozmik, Jeram 1995: 7). Po mnenju M. Milharčič Hladnik je odpravljanje seksistične rabe jezika treba razumeti tudi kot »zagotavljanj[e] človekovih pravic in svoboščin ter spoštovanja človekovega dostojanstva in identitete« (prav tam: 20). Menila je, da vprašanje ni več *zakaj*, temveč *kako* naj se doseže neseksistično rabo jezika.

V razpravo so se vključili tudi jezikoslovci, med njimi Stabej, ki je seksizem opredelil kot »diskriminatorno mnenje o drugem spolu in diskriminatorno ravnanje z njim« (v Kozmik, Jeram 1995: 25), pri tem pa izrazil nestrinjanje z definicijo seksistične rabe jezika Žagarja in M. Milharčič Hladnik. Vzrok zanj gre iskati po eni strani v tradiciji, po drugi pa v slovnični kategoriji spola, ki zadeva samostalniško in pridevniško besedo ter glagol in »ki v sintagmatskih odnosih [...] označuje ujemanost.« (Stabej v: Kozmik, Jeram 1995: 25) Spol pri večini samostalniških besed ni motiviran in je zato samo slovnična kategorija. Po njegovem generično rabljenja moška slovnična oblika ni izraz seksizma, temveč možnost, da nekaj izrazimo spolno nezaznamovano, in ker gre tu za raven sistema, je tudi ni smiselno prevpraševati ali celo spreminjati (Kozmik, Jeram 1995: 50, 51). K temu nestrinjanju lahko dodamo še eno pomembno komponento, ki v diskurzu pogosto prevlada in nagne tehtnico na stran rabe generičnega moškega spola, in sicer razumljivost besedila. To se je kot pomemben argument izkazalo tudi kasneje v poskusih obojespolne redakcije pravnih besedil.

Že v tej razpravi se je pokazalo, da spolno (ne)občutljive rabe jezika ni mogoče povezovati zgolj s sprejemanjem oz. zavračanjem nezaznamovanosti moškega spola ali problematičnimi edninskimi poimenovanji oseb le v moški obliki, marveč da gre za širši, celovitejši problem, ki se kaže na različnih ravneh, npr. v besedilih, nabitih s stereotipi in predsodki (Stabej v: Kozmik, Jeram 1995: 49), in

ki zato še zdaleč ni zgolj jezikoven. Ob tem kaže opozoriti, da se v vseh teh letih stvari niso dosti spremenile, saj se kljub prizadevanjem strokovnjakov in skupin, v katerih sodelujejo, stereotipne predstave in predsodki še vedno kažejo v različnih vrstah diskurza. Niso namreč redki primeri besedil, ki so namenjeni poučevanju mladih generacij in v katerih celo ženske avtorice nezavedno pristajajo na stereotipno spolno delitev vlog, ki jih imajo deklice in dečki. Deček je tisti, ki bo npr. v nadaljevanju spoznaval, se naučil, bo popolnoma obvladal, deklice pa bodo najprej ponovile, potem se bodo šele lahko lotile česa novega, ukvarjale se bodo z navodili za delo ... Gre za poudarjanje stereotipov o ženskah, ki so zapravljive, domišljave, manipulativne, ki veliko govorijo in jih zanima predvsem zunanji videz, so slabe voznice, iracionalne, netehnične, neorganizirane ... Podobno velja za prikaze v slovarjih, prek katerih se prej utrjujejo kot premoščajo stereotipne predstave o ženskah in moških ter njihovih vlogah, kot za sodobno italijanščino potrjuje raziskava F. Fusco (2009). Gre za prakso, ki vztraja tudi v modernih slovarjih, pogosto temelječih na sodobnem jezikovnem gradivu, v katerih je v ponazoritvenih zgledih zlahka mogoče zaslediti perpetuiranje predsodkov in vrednostnih sodb, povezanih s predstavami o spolno pogojenih vedenjskih in značajskih vzorcih.

V javni razpravi leta 1995 je V. Kozmik opozorila tudi na problem poimenovanj oseb, njihovih funkcij in poklicev. Menila je, da problem sicer ni toliko v tem, »da poklici niso napisani v ženski obliki, ampak predvsem to, in to je diskriminacija, da je 73 določenih poklicev napisanih v ženski slovnični obliki« (Kozmik, Jeram 1995: 51). Za to, da se je zgodilo nekaj sprememb, je trajalo kar dolgo, hkrati pa do teh sprememb ni prišlo na vseh področjih. Tako danes na številnih spletnih straneh institucij, tudi izobraževalnih, še vedno beremo *tajnik* in *ime in priimek ženske*, ki zaseda to delovno mesto. Podobno je z obrazci, ki so še vedno pogosto v enospolni

obliki (npr. Izjava o primernosti dela (magistrskega ali doktorskega) za oddajo, kjer je na koncu predviden zgolj podpis *mentorja*, ne pa tudi mentorice) ipd. Da bi se to spremenilo, sta potrebni samo volja in pripravljenost, kar je razvidno iz rešitev v drugih jezikih (v angleščini je recimo *chair* nadomestil izraz *chairman*) (Kozmik, Jeram 1995: 52).

V primerjavi s slovenščino je precej drugačna situacija tako v angleščini kot v italijanščini. Angleščina se pri oznakah funkcij in poklicev, še posebej pri besedah, ki vsebujejo spolno zaznamovane morfeme, kot sta npr. element *-man* ali pripona *-ess*, nagiba k nevtralnemu leksemu, se pravi *chair* namesto *chairman* in *flight attendant* namesto *stewardess* oz. *steward*. Oznake za nekatere poklice vztrajajo v ženski obliki (*actress*, *waitress*), vendar se kot generična oznaka, ki vključuje tako moške kot ženske predstavnike danega poklica, navadno uporablja izključno leksem, ki je izvorno moški; npr. *Our waiters are all well trained* je običajnejše od *Our waitresses are all well trained*. Nekateri leksemi z žensko pripono so izrazito zastareli (npr. *poetess*), tako da se za oba spola uporablja ena sama oblika (*poet*). Nekoliko posebna pa je denimo raba besede *master* v pomenu 'ravnatelj, predstojnik', ki se pogosto pojavlja tudi takrat, kadar imajo to vlogo ženske (npr. *Helen Jones has become college master last September*), čeprav obstaja tudi zaznamovana oblika *mistress*, ki jo privilegirajo nekateri uporabniki.

Italijanska raba je v nekem smislu spolno eksplicitnejša od angleške – kar glede na možnosti, ki jih nudi italijansko oblikoslovje, ne preseneča –, hkrati pa kaže težnjo k izraziti nevtralnosti. Tako se npr. poimenovanja nekaterih poklicev konsistentno uporabljajo z izrecnimi oznakami za spol referenta (npr. *cameriere, cameriera; Giovanna dice di aver lavorato come cameriera per cinque anni* 'Giovanna pravi, da je delala kot natakarica pet let'), čeprav se, podobno kot v angleščini, moška oblika pojavlja tudi v generični vlogi (npr. *I nostri camerieri sono tutti molto*

gentili 'Vsi naši natakariji so zelo prijazni'), pri čemer bi bila eksplicitna omemba moške in ženske oblike zelo zaznamovana (*I nostri camerieri e le nostre cameriere sono tutti molto bravi*). Mnoge oznake za poklice, posebno intelektualne in tiste, ki so bili tradicionalno domena moških, se pogosto pojavljajo v eni sami, izvorno moški obliki, ki velja za najbolj nevtralnno. V njej se nanašajo tako na ženske kot na moške predstavnike, npr.: *medico, professore, dottore, giudice, ministro* (*Dal 2000 al 2010 è stata professore all'Università di Venezia* ali, redkeje, *Dal 2000 al 2010 è stata professoressa all'Università di Venezia* 'Od leta 2000 do leta 2010 je bila profesorica na Univerzi v Benetkah'), ne glede na to, če so leksikalizirane ali ne tudi vzporedne ženske oblike (*medica, professoressa, dottoressa*), izmed katerih so nekatere lahko dojete kot slabšalne ali ironične.

Če se vrnemo v slovenski kontekst. Pomembna sprememba na tem področju se je zgodila leta 1997, ko je bila 22. maja v Uradnem listu Republike Slovenije objavljena standardna klasifikacija poklicev, tokrat prvič s skoraj doslednim upoštevanjem obojespolnih oblik. Objava je pomembna tudi z diskurzivnega vidika, saj je prav standardna klasifikacija poklicev na neki način pravna podlaga za tvorjenje drugih tekstov. Prav tako je orientacija za tvorce raznih besedil, kar pomeni, da je odpravljena vrsta nejasnosti glede poimenovanj ženskih oseb, s čimer pa so vsaj deloma podrte tudi ovire za prisotnost žensk v jeziku in govoru (Stabej 1997: 68).

Obojespolna oblika v formalnih besedilih

Prvi poskusi obojespolnih redakcij formalnih besedil, v tem primeru *Poslovnika Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana*, prav tako segajo že v leto 1995. Stabej (1997), ki je napravil redakcijo, ob tem opozarja na nesmiselnost in neustreznost takega početja. Argumentacijo »s pojasnilom o slovnični nezaznamovanosti moškega spola v slovenskem jeziku in pragmatični nezaznamovanosti poimenovanj moškega spola v

abstraktnih besedilih, kakršno je tudi poslovnik« (Stabej 1997: 58), je Mestni svet sprejel, vendar je ta odločitev sprožila javno polemiko. Sledil je še en poskus obojespolne redakcije, tokrat šolske zakonodaje. Stabej in B. Pogorelec, ki sta sodelovala v projektu, sta pri delu upoštevala predlagane rešitve iz *Temeljnih izhodišč prizadevanj za odpravo seksistične rabe jezika*, deloma pa sta sama izoblikovala določena načela, ki sta jim skušala slediti kljub vrsti težav. »Sintagmatsko nezaznamovanost moškega spola pri ujemanju zloženega osebka s povedkom in prilastka z zloženim jedrom besedne zveze« sta ohranila (Stabej 1997: 66), kjer je bilo mogoče, sta neujemalne samostalniške prilastke pretvorila v ujemalne pridevniške prilastke, posebno pozornost sta posvečala veznikom, saj ravno v povezavi z njimi lahko kaj hitro pride do napačne interpretacije, pri uporabi obojespolne oblike pa sta se izogibala posebnim ločilom (Stabej 1997: 66). Državni zbor je ocenil, da je upoštevanje obeh slovničnih spolov sicer primerno, vendar se mu redakcija zakona ni zdela tako prepričljiva, zaradi česar jo je zavrnil in sprejel »normalno« različico besedila (Stabej 1997: 68).

Tudi v sodobnosti se pojavljajo podobne težnje po spolno občutljivi rabi jezika v zakonskih besedilih (Šribar 2010), čeprav je iz *Nomotehničnih smernic* (2008) moč razbrati, da poskuša zakonodajalec predvideti situacije, v katerih bi lahko prišlo do različnih interpretacij rabe besed v moškem ali ženskem spolu, in ponuditi možne rešitve, prav tako eksplicitno pojasnjuje izbiro generičnega moškega spola ob prvi obojespolni pojavitvi.

Samo po sebi se postavlja vprašanje, v čem je današnja jezikovna in diskurzivna situacija drugačna od tiste pred leti, kar bi omogočilo, da bi bila obojespolna redakcija zakona sprejemljivejša kot takrat. Po priporočilih Evropske unije se v nekaterih jezikovnih okoljih (npr. Avstrija) sicer že pojavljajo zakoni na nekaterih področjih (predvsem, ko gre za spoštovanje enakosti in človekovih pravic), ki so pisani v generični ženski obliki.

Ob tem pa se postavlja še drugo vprašanje, ki je povezano s tradicionalnimi ženskimi in moškimi vlogami. Ali ni mogoče prav z izbiro področja sporočiti, da je to spet ženska tema, medtem ko so zakoni s »pomembnejših« področij napisani v generičnem moškem spolu?

V javno razpravo o (ne)seksistični rabi jezika so se s svojimi prispevki, predstavljenimi na XXXIII. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture leta 1997, bolj intenzivno vključili tudi slovenski jezikoslovci. Tudi njihovi prispevki so, tokrat z nekoliko drugačnega vidika kot leta 1995, odprli v tem besedilu že večkrat navedena pereča vprašanja, od rabe poimenovanj ženskih oseb v uradovanih besedilih in s tem povezanih pravopisnih vprašanj (Marja Bešter) do tipologije poimenovanja žensk z vidika besedotvorja (Ada Vidovič Muha) in prizadevanj za odpravo seksistične rabe jezika (Marko Stabej).

Za konec

Vprašanja, ki si jih zastavljamo, ko govorimo o spolno (ne)občutljivi rabi jezika, se vedno znova kažejo kot aktualna. Pri tem se moramo zavedati, da lahko jezikovni pojavi, ki jih preučujemo z vidika njihove rabe, obstajajo na katerikoli ravni jezikovne strukture in zadevajo najrazličnejša razmerja med pomenom in obliko. Vprašanje, na katero poskušamo odgovoriti s pragmalingvističnega vidika, je, kako uporabljamo jezikovna sredstva.

Zato pragmatika ni še ena sestavina jezikovne teorije, temveč ponuja drugačen pogled na jezik. [...] Nedvomno obstajajo enote jezikovne strukture, ki jih je primerneje proučevati z vidika pragmatike kot pa z vidika jezikovnih sredstev. To velja za večino nadstavčnih enot, kot so teksti, konverzacije in diskurz na splošno. Razlog je v tem, da so to značilni *proizvodi rabe jezikovnih sredstev*, pri čemer gre tudi za razširitev same palete teh sredstev. Onkraj glasov, besed in stavkov obstajajo argumentativni vzorci, slogi, zvrsti ipd., ki jih zunaj konteksta sploh ne moremo definirati. Vsekakor pa na katerikoli ravni strukture ni

nobenega jezikovnega fenomena, ki bi ga z vidika pragmatike lahko zanemarili. (Verschueren 2000: 15)

Tudi zato se zdi odpiranje omenjenih vprašanj vedno znova aktualno, saj z odgovori ustvarjamo celovitejšo sliko o diskurzu, ki je običajen za neko družbo. »Jezikovna pragmatika raziskuje, kako ljudje *uporabljajo jezik*, to pa je oblika *socialnega dejanja*. Zato je *razsežnost*, ki naj bi nam jo pomagalo razumeti pragmatično stališče, *povezava med jezikom in človeškim življenjem na splošno*. To je tudi razlog, da je pragmatika *najmočnejša povezava med lingvistiko in drugimi humanističnimi družbenimi vedami*.« (prav tam: 21)

S pomočjo različnih pristopov torej poskušamo ugotoviti, kako se ne nazadnje v diskurzu kaže spolna identiteta. Ključna koncepta sta ideološke dileme in interpretativni repertoarji. Zanima nas, kako so izrečene različne stvari, v kakšne namene in s kakšnim učinkom v interakciji. Po eni strani povezuje to, kako govorci ustvarjajo spol v svojem govoru, in po drugi strani, kako se istočasno konstruirajo kot spolna bitja v tem pogovoru: kako govorci oblikujejo (in uporabljajo) spolne kategorije in kako jih te kategorije določajo.

Seveda se izbire sredstev in strategij med govorci različnih jezikov, ki izhajajo iz različnih kontekstov, razlikujejo. Vsak jezik ima namreč svoje značilnosti, zato so možne rešitve za spolno občutljivo rabo jezika na diskurzivni ravni vezane na določen jezik in jih torej ni mogoče prenašati z enega jezika na drugega – torej jih je treba najti za vsak jezik posebej in za vsako vrsto diskurza posebej.

Literatura

BEŠTER, Marja, 1997: Raba poimenovanj za ženske osebe v uradovanih besedilih. XXXIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana: Filozofska fakulteta: Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 9–23.

- ECKERT, Penelope, MCCONNELL GINET, Sally, ²2013: *Language and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FUSCO, Fabiana, 2009: Stereotipo e genere: il punto di vista della lessicografia. *Linguistica* XLIX. 205–225.
- KOZMIK, Vera, JERAM, Jasna (ur.), 1995: *Neseksistična raba jezika*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
- Nomotehnične smernice*, ²2008. Ljubljana: Uradni list. [Izdajatelj: Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo].
- POGORELEC, Breda, 1997: Slovenska skladnja in poimenovanja ženskih oseb. *Dodatek k XXXIII. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture*. 1–9.
- STABEJ, Marko, 1995: Kdaj bodo lastovci ponosno in svobodno letali ob lastovkah. *Delo* 37/27 (2. februar 1995). 9.
- STABEJ, Marko, 1997: Seksizem kot jezikovno-politični problem. *XXXIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Filozofska fakulteta: Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 57–68.
- ŠRIBAR, Renata, 2010: *Interne smernice za občutljivo rabo jezika*. http://www.arhiv.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/znanost/Zenske_v_znanosti/interne_jezikovne_smernice_za_komisijo_final.pdf
- TALBOT, Mary, ²2010: *Language and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- TANNEN, Deborah, 1994: *Gender and Discourse*. New York: Oxford University Press.
- UMEK, Neža, 2008: *Feminizacija v slovenščini in francoščini: družbeni in/ali jezikovni problem? Diplomsko delo*. Ljubljana: FDV in FF.
- VERSCHUEREN, Jef, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Prevedla Irena Prosenec. Ljubljana: *cf.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1997: Prvine družbene prepoznavnosti ženske prek poimenovalne tipologije njenih dejavnosti, lastnosti. *XXXIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Filozofska fakulteta: Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 69–79.